Мірошниченко О. А.,
докторка психологічних наук, професорка,
професорка кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління
(Житомирський державний університет ім. Івана Франка)
e-mail: perspektiva-z@ukr.net
Брановицька Н. А.,
здобувачка групи 49Бд-СОтнт
(Житомирський державний університет ім. Івана Франка)
e-mail: branovutskanadia@gmail.com

Розвиток компетентностей майбутніх учителів технологій засобами бісероплетіння

У сучасних умовах розвитку освіти в Україні особливої актуальності набуває проблема формування творчої компетентності майбутніх учителів технологій. Відповідно до положень законодавства України – Закону України «Про освіту» (2017 р., № 2145-VIII), Закону України «Про вищу освіту» (2014 р., № 1556-VII), Закону України «Про культуру» (2016 р., № 2277-VIII) та Закону України «Про охорону культурної спадщини» (19.06.2018 № 2457) – одним із пріоритетних завдань сучасної освіти є формування компетентної, творчої особистості педагога, здатного до самореалізації та впровадження інноваційних підходів у професійній діяльності, а також збереження та популяризації національної культурної спадщини, включно з пам'ятками, внесеними до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Зміни в освітньому просторі, орієнтація на компетентнісний підхід, інтеграцію національних традицій і сучасних педагогічних технологій зумовлюють необхідність пошуку ефективних засобів професійної підготовки педагогів нового покоління [1]. Водночас спостерігається певна суперечність між потребою у творчо розвиненому, компетентному вчителеві технологій та недостатнім використанням потенціалу декоративно-ужиткового мистецтва у процесі його фахової підготовки. Незважаючи на багатий історико-культурний досвід українського бісероплетіння, його можливості як

засобу розвитку творчої компетентності, естетичного мислення та етнокультурної свідомості майбутніх учителів реалізуються неповною мірою. Так само залишається нерозв'язаною низка важливих проблем. Зокрема, недостатньо сформованою є мотивація учнів до створення традиційних прикрас, які мають не лише естетичне, а й глибоке символічне значення. В освітньому процесі часто приділяється недостатньо уваги розвитку дрібної моторики, що є важливою складовою творчої діяльності та загального розвитку особистості.

Виникнення та розвиток прикрас і бісероплетіння в українській традиції має давню історію. Так, прикраси супроводжували людину з найдавніших часів, виконуючи не лише декоративну, а й соціальну, обрядову та оберегову функції, на що звертається увага у працях сучасних науковців [2; 3]. Для виготовлення прикрас використовували природні матеріали: насіння рослин, висушені квіти та бутони, морські й річкові черепашки, камінці незвичайних форм, кістку, дерево, глину, а згодом – дорогоцінне й напівдорогоцінне каміння, метал і скло. З розвитком ремесел з'являються скляні намистини та бісер, що значно розширили художні можливості декоративно-ужиткового мистецтва.

На території України традиція носіння намист і прикрас має глибоке історичне коріння. Уже в період Київської Русі прикраси були невід'ємною частиною жіночого й чоловічого вбрання. Археологічні знахідки свідчать про широке використання скляних, бурштинових, сердолікових, кришталевих, аметистових намист, а також виробів з кісток, глини, бронзи, срібла й золота. Скляні намистини, браслети та скроневі кільця становили значну частину археологічних знахідок, що підтверджує високий рівень розвитку ремісничої культури [4].

Особливе місце в українській культурі посідають традиційні бісерні прикраси: гердани, силянки, кризи, а також металеві прикраси – дукачі, які носили разом із намистом. Ці вироби мали не лише естетичне, а й символічне значення. Орнаментика бісерних прикрас була переважно геометричною або рослинною. Найпоширенішими мотивами були ромб, хрест, зірка, хвиля, «кривулька», що символізували родючість, захист, безперервність життя та зв'язок поколінь. Велику роль відігравала й кольорова символіка. Червоний колір уособлював життя, любов і захист; чорний – землю, стабільність і пам'ять роду; білий – чистоту й духовність; зелений – оновлення та молодість; синій – спокій і зв'язок із водною стихією. Поєднання червоного з чорним або білим вважалося одним із найсильніших оберегових варіантів.

Зазначене важливо враховувати у визначенні методичного аспекту підготовки майбутніх учителів, що передбачає навчання

плануванню й структурі занять із бісероплетіння, добір завдань відповідно до віку та індивідуальних особливостей дітей, а також інтеграцію знань з історії, мистецтва та народних традицій. Такий підхід сприяє формуванню етнокультурної свідомості та готовності передавати національні цінності учням [5].

У роботі з дітьми бісероплетіння розвиває дрібну моторику, координацію рухів, зорово-просторове мислення, увагу, посидючість та уяву. Процес створення виробів формує вміння планувати власну діяльність, дотримуватися послідовності дій, працювати за зразком і реалізовувати індивідуальні творчі ідеї. Для дітей молодшого шкільного віку доцільним є використання техніки нанизування, яка є доступною та наочно результативною.

Особливу цінність бісероплетіння має у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, де воно виступає як ефективний елемент арттерапії, що сприяє зниженню тривожності, емоційному розвантаженню, розвитку саморегуляції та підвищенню самооцінки. Робота з різними за формою, фактурою та кольором намистинами активізує сенсорне сприйняття, допомагає дитині краще пізнавати властивості предметів і власні можливості [6].

Таким чином, бісероплетіння виступає універсальним засобом розвитку творчого потенціалу та професійної компетентності майбутніх учителів технологій, а також ефективним педагогічним інструментом для роботи з дітьми різного віку й освітніх потреб. Воно поєднує українські традиції декоративно-ужиткового мистецтва, сучасні освітні підходи та значний розвивальний потенціал, залишаючись актуальним у сучасному освітньому просторі.

Значення бісероплетіння не обмежується лише етнокультурним аспектом. Воно має вагомий педагогічний потенціал, особливо у процесі розвитку особистості в дитячому віці.

У контексті професійної педагогічної освіти особливої актуальності набуває питання використання бісероплетіння у фаховій підготовці майбутніх учителів технологій, адже саме вони покликані поєднувати національні традиції декоративно-ужиткового мистецтва із сучасними освітніми технологіями. Майбутній учитель технологій має не лише володіти техніками бісероплетіння, а й усвідомлювати їхній виховний, розвивальний та культурний потенціал. У процесі фахової підготовки бісероплетіння сприяє розвитку творчої компетентності, художньо-образного мислення та естетичного смаку майбутніх учителів. Робота з бісером передбачає усвідомлений вибір матеріалів, кольорової гами, форми та композиції виробу, що формує навички проєктування, аналізу та творчого пошуку. Опанування різних технік

(нанизування, ткацтво на верстаті, ручне ткацтво, вишивка бісером тощо) забезпечує формування технологічної компетентності, необхідної для організації практичної діяльності учнів на уроках трудового навчання та технологій. Важливим є те, що бісероплетіння дозволяє працювати в індивідуальному темпі, створюючи ситуацію успіху для кожної дитини.

Методичний аналіз підготовки майбутніх учителів показав, що систематичне навчання плануванню, структурі та організації занять із бісероплетіння дозволяє ефективно інтегрувати знання з історії, мистецтва та культури у практичну діяльність учнів, сприяє розвитку дрібної моторики, уваги, координації рухів, уяви та саморегуляції. Особливу актуальність бісероплетіння набуває у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, де воно виступає як арттерапевтичний засіб, що підвищує самооцінку, емоційне благополуччя та мотивацію до навчання.

Отже, бісероплетіння можна вважати універсальним інструментом педагогічної діяльності, що поєднує українські культурні традиції та сучасні освітні підходи. Його застосування у процесі підготовки майбутніх учителів технологій є важливим чинником розвитку творчої компетентності, формування професійних і соціокультурних компетентностей, а також підвищення ефективності навчальної та виховної роботи з учнями різного віку й освітніх потреб.

Список використаних джерел та літератури

1. Антонова О. Є., Павленко В. В., Шубіна О. П. Ментальна та практична діяльність педагога з розвитку творчого мислення особистості. *Діяльнісні засади підготовки майбутніх компетентних фахівців в умовах сучасних викликів* : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2024. С. 53–105.

2. Стогнота Л., Орел Л. Народне мистецтво України на межі тисячоліть. Київ : Автоексперт, 2007. 248 с.

3. Кара-Васильєва Т., Чегусова З. Декоративне мистецтво України XX століття. У пошуках «великого стилю». Київ : Либідь, 2005. 280 с.

4. Глушко М. Історія народної культури українців : навч. посіб. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2014. 416 с.

5. Інноваційні педагогічні технології у трудовому навчанні : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. О. М. Коберника, Г. В. Терещука. Умань : СПД Жовтий, 2008. 212 с.

6. Мірошниченко О. А., Бахмутова Л. М. Організаційні та соціально-психологічні підходи до інклюзивної освіти дітей з особливими освітніми потребами. *Психологічні студії*. 2025. № 2. С. 118–125.